

СІЛЬСЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І СТУПЕНЯ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Наукові праці МАУП, 2009, вип. 2(21), с. 124–127

На основі багаторічного досвіду роботи в системі початкової освіти обґрунтовується необхідність удосконалення управління навчально-виховним процесом у сільській початковій школі. Пропонуються конкретні рекомендації щодо створення єдиної системи управління, акцентується увага на плануванні й проведенні спільної роботи — основної (базової) та початкової (доцільної) шкіл у процесі здійснення контролю і керівництва в малокомплектній школі І ступеня.

Однією з рушійних сил у справі поліпшення діяльності школи є підвищення рівня управління нею. Сьогодні, в умовах переходу загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст освіти, 12-річний термін навчання, йде пошук найбільш раціональних форм управлінської діяльності не лише з урахуванням соціальних змін, які відбуваються в суспільстві, а й специфіки конкретного шкільного колективу. Тому проблема управління сільською початковою школою набуває особливої актуальності.

Складність організації навчально-виховного процесу та здійснення керівництва у такій школі зумовлені тим, що в ній працює 1–2 вчителі. Штатний розпис початкової школи з малою наповнюваністю класів не передбачає окремої посади директора, тому навчально-виховним процесом керує один з учителів, який постійно зайнятий своїми уроками, а значить, забезпечити якісний контроль за навчально-виховним процесом ні фізично, ні морально він не може. Крім цього, він виконує обов'язки і педагога-організатора, і завгоспа, і бібліотекаря.

Також відзначимо наступне:

- територіальна віддаленість маленьких початкових шкіл від районного центру, відділу освіти, методичного кабінету, педагогічної бібліотеки не може забезпечити оперативність одержання прямої і зворотної інформації щодо діяльності закладу;

- нечисленність педагогічних працівників (один-два) обмежує можливості організації науково-методичної роботи в закладі, ознайомлення з перспективним педагогічним досвідом колег;
- дуже слабка матеріальна база цих віддалених шкіл, повна відсутність сучасних інформаційних, мультимедійних, електронних засобів залишає цю школу поза межами рівня розвитку навіть найближчих шкіл I–II, I–III ступенів;
- відсутність чітких практичних орієнтирів та розробок щодо організації навчально-виховного процесу в умовах класу-комплекту та індивідуального навчання вимагає від учителя такої сільської школи більш тривалої підготовки до уроків, ніж у масовій школі;
- наявна інформація щодо організації внутрішньошкільного контролю у малокомплектній початковій школі передбачає, що керівник (будучи одночасно вчителем класу-комплекту або вчителем індивідуального навчання) буде здійснювати управлінський моніторинг для постійного отримання та опрацювання інформації щодо діяльності навчального закладу; використовуючи різні види контролю, вивчати рівень навчальних здібностей учнів; слідкувати за дотриманням і виконанням вимог чинного законодавства щодо надання школою якісної початкової

освіти; забезпечувати умови для виконання навчальних програм та Державного стандарту початкової загальної освіти, дотримання санітарно-гігієнічних вимог і режиму роботи школи, використання дидактичного забезпечення та ін. [6];

- додаткова оплата праці вчителя як керівника (завідувача) малокомплектної школи становить менше 10 % ставки вчителя.

Викладені проблеми вимагають забезпечення професійного управління діяльністю закладу даного типу.

Звичайно, створення комплексів “школа — дитячий садок” передбачає посаду і тарифну ставку директора закладу, що створює умови для успішного розв’язання завдань керівництва. Однак порівняно незначна кількість таких комплексів не може забезпечити усунення проблем сільської початкової школи в цілому.

Міністерством освіти і науки України розроблено проект положення про “Школу-родину”, апробація якого здійснюється у загальноосвітніх навчальних закладах Івано-Франківської, Київської та Житомирської областей. Однак знову ж таки розділом “Управління школою” (п. 5) даного Положення передбачено таке [8]:

- контроль за проведенням навчально-виховного процесу у школі здійснює відповідний орган управління освітою;
- обов’язки керівника (директора) навчального закладу, згідно з наказом відповідного органу управління освітою, виконує вчитель.

Засобом досягнення мети, на наш погляд, є вдосконалення управління навчально-виховним процесом у малокомплектній початковій школі, яке здійснюється на основі організаційного укріплення загальноосвітніх навчальних закладів, створення навчального комплексу “базова (основна) та початкова (дочірня) школи”, але при цьому самостійність та цілісність діяльності кожної з них зберігається.

Головне тут полягає в тому, що керівництво загальноосвітнім навчальним закладом I ступеня здійснює директор загальноосвітнього навчального закладу I–II або I–III ступенів, у яких випускники початкової школи продовжуватимуть навчання у 5–9 чи 5–11 класах. При цьому початкову школу слід вважати територіально закріпленим структурним підрозділом базової, основної школи.

Єдине управління — інтегруючий чинник, який забезпечує тісний взаємозв’язок між сусідніми основною і дочірньою початковими школа-

ми, між педагогами, учнями та батьками. Таким чином з’являється можливість створення єдиного інформаційного забезпечення у діяльності спільно працюючих двох шкіл.

Отже, йдеться про організаційне створення навчальних об’єднань (комплексів) “базова (основна) і початкова (дочірня) школи”. Організаційно і за змістом саме таку школу-комплекс можна назвати “школою-родиною”.

Лише за таких умов початкова школа на селі стане справжнім культурно-освітнім центром мікрорайону із забезпеченням належного рівня загальноосвітньої підготовки молодших школярів, духовно повноцінної життєдіяльності як учнів, так і вчителів. Це перший крок, основа створення в сільській місцевості шкільних округів. А успішна реалізація в останні роки державної програми “Шкільний автобус” — необхідна умова і чудова можливість успішної реалізації загальноосвітніх завдань у сільській школі.

Як практично здійснити передбачене об’єднання?

1. Структура об’єднання. Педагогічні працівники початкової школи входять у штат педагогічних працівників основної (базової) школи і є повноправними членами педагогічної ради, методичного об’єднання, профспівкової організації. Вони беруть участь у засіданнях педагогічних рад, виробничих нарадах та засіданнях міжшкільного методичного об’єднання вчителів початкових класів, що значно підвищить рівень їхньої науково-методичної та фахової підготовки. Посада завідуючого школою I ступеня при цьому зберігається.

2. Планування спільної роботи:

- кожна школа має свій план;
- плани роботи обох шкіл узгоджуються, координуються за всіма розділами (червень-липень);
- план роботи початкової школи до 20 серпня подається адміністрації основної школи для аналізу і затвердження;
- питання спільної роботи початкової та основної школи обговорюються і затверджуються на першій педагогічній раді нового навчального року, розробляються конкретні заходи;
- річний і робочі навчальні плани, розклад уроків, правила внутрішнього трудового розпорядку початкової школи затверджуються директором основної школи (останні погоджуються з профкомом);
- проблемне питання початкової школи узгоджується із проблемним питанням основ-

ної школи з обов'язковою конкретизацією в особистих проблемних питаннях самоосвіти вчителів;

- на основі річного плану роботи початкової школи складається план роботи на місяць, тиждень.

3. Організаційні заходи. *Інформаційне забезпечення у школі I ступеня.* Щопонеділка у загальноосвітній школі I ступеня проводиться загальношкільна лінійка. До відома учнів доводиться план роботи на тиждень, аналізуються результати виконання попереднього. Тижневий (як і щомісячний) план роботи вчителів та учнів вивіщується в учительській.

При наявності у початковій школі хоча б двох учителів щоп'ятниці проводяться методичні оперативки, на яких аналізується виконана робота, приймаються рішення щодо її вдосконалення, складаються плани на перспективу.

Створення каналів міжшкільної інформації. Систему інформаційного забезпечення між основною і дочірньою початковою школою забезпечує директор основної школи. Завідуючий початковою школою відповідає:

- за доведення до відома адміністрації основної школи інформації щодо діяльності свого закладу, особливо тієї, яка потребує термінового вирішення (наприклад, хвороба вчителя, необхідність його заміни зі складу педагогів основної школи, епідемічні міри та ін.);
- дотримання термінів і достовірності зібраної інформації щодо діяльності;
- два рази на семестр проводиться співбесіда завідуючого початкової школи з директором основної школи, обговорюються результати роботи, проблеми, перспективи.

4. Контроль і керівництво початковою школою. Організація внутрішньшкільного контролю покладається на завідуючого. Він відповідає:

- за дотримання режиму роботи школи, правил внутрішнього розпорядку;
- створення умов для навчання, виховання і розвитку учнів, контролює поточне виконання навчальних планів і програм.

Директор основної школи відповідає:

- за розробку (планування) і вживання заходів щодо спільної роботи основної і дочірньої початкової шкіл, забезпечення злагодженості, наступності та результативності в їх роботі;
- організацію звітності членів адміністрації школи (заступників директора) та інших

працівників основної школи з важливих проблем спільної діяльності обох шкіл відповідно до розроблених на початку навчального року заходів.

При цьому діяльність заступників директорів з навчально-виховної, виховної роботи, бібліотекаря, практичного психолога, яка проводиться в основній школі, поширюється і на учнів та вчителів початкової школи. При комплектації контингенту учнів і вчителів початкової школи зараховується до складу основної.

Практика організації такої роботи в загальноосвітніх закладах Новобузького району Миколаївської області свідчить про те, що лише за умов спільної роботи основної і дочірньої початкової шкіл можливо забезпечити рівний доступ молодших школярів до якісної освіти, незалежно від того, в якій школі навчається дитина, маленькій початковій чи повнокомплектній школі. Об'єднання зусиль двох шкіл допомагає у вирішенні питань безперервності дошкільної, початкової та базової, повної загальної середньої освіти. Спільна діяльність щодо організації виховної та науково-методичної роботи сприяє створенню умов для творчої самореалізації вчителів та учнів, багатогранності шкільного життя сільських учнів.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти. Конституція України. — К.: Право, 1996. — 56 с.
2. Богословець Г. І., Касярчук Н. В., Прокопенко Л. І. Проблеми малокомплектних шкіл // Сільська школа України. — 2000. — Верес., презентац. число. — С. 1–2, 15.
3. Кремінський В. Особистісно-розвивальне навчання як науковий пріоритет // Рідн. шк. — 1998. — № 11. — С. 53–56.
4. Макрідіна Л. Сучасні технології навчання // Рідна шк. — 1997. — № 6. — С. 46–48.
5. Мелешко В. Проблеми сільської малокомплектної школи // Початкова шк. — 1999. — № 2. — С. 1–2.
6. Мелешко В. В. Внутрішньшкільний контроль у малокомплектній початковій школі // Навчання і виховання учнів 2 класу: Метод. посіб. для вчителів / Упоряд. О. Я. Савченко. — К.: Початкова шк., 2003. — С. 596–606.
7. Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в початковій школі з малою кількістю учнів: Лист Міністерства освіти і науки України №1/9-435 від 23 жовтня 2000 р.
8. Орієнтовне положення про "школу-родину" // Початкова шк. — 2007. — № 10. — С. 1–5.

9. Присяжнюк Н. Орієнтовна тематика для проведення уроків інтегрованого змісту в малокомплектній школі // Початкова шк. — 1997. — № 2. — С. 23–35.

10. Савельєва С. С., Круть Л. І., Мельничук Т. Й. Проблеми малокомплектної школи // Початкова шк. — 1991. — № 8. — С. 34–36.

11. Савченко О. Я. Вдосконалення навчально-виховного процесу в малокомплектних школах // Рідна шк. — 1995. — № 5. — С. 4–6.

12. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підруч. для студ. пед. ф-тів. — К.: Абрис, 1997. — 416 с.

13. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. — К.: Магістр-S, 1997. — 256 с.

14. Стрекозин В. П. Организация занятий в малокомплектной школе. — М.: Просвещение, 1968. — 68 с.

Рівний доступ молодших школярів (особливо сільської початкової школи) до якісної освіти може бути забезпечений лише в умовах погодженої роботи базової й дочірньої школи. Створення навчальних об'єднань може бути здійснене практично на підставі принципів, викладених у статті.

Равный доступ младших школьников (особенно сельской начальной школы) к качественному образованию может быть обеспечен лишь в условиях согласованной работы базовой и дочерней школы. Создание учебных объединений может быть осуществлено практически на основании принципов, изложенных в статье.

Equal access of younger schoolboys to qualitative education can be provided only in conditions of the coordinated work of base and affiliated school. Creation of educational associations can be carried out practically on the basis of the principles stated in article.

Надійшла 17 лютого 2009 р.